

Nyhetsbrev om nationalparken

Nyhetsbrevet om Färnebofjärdens nationalpark utges av förvaltaren, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, två gånger per år.

Syftet är att sprida information om aktuella händelser, som berör nationalparken.

Nyhetsbrevet sänds som grupp-försändelse till dem som bor nära parken. Om du inte får nyhetsbrevet kan du lämna din adress till naturum i Gysinge, så ser vi till att du får det hemskickat till dig från och med nästa nummer.

Nyhetsbrevet finns även att hämta vid naturum i Gysinge.

Nationalparksförvaltningen

Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle
Tel. 026-17 10 00

Kontaktperson
Jonas Lundin
Tel. 026-17 12 53
jonas.lundin@lansstyrelsen.se

• **Platskontor**
Naturum Färnebofjärden
Gysinge Bruk
810 21 Gysinge

Kontaktperson
Jennie Dalethsson
Tel 0291-47 10 46
Mobil 070-508 43 32
Fax 0291-47 10 49
jennie.dalethsson@lansstyrelsen.se

• **Hemsida**
www.farnebofjarden.se

Vill du besöka oss på kontoret är det bra om du ringer först, så att vi finns på plats.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Färnebofjärden

NYHETSREVI FRÅN FÄRNEBOFJÄRDENS NATIONALPARK

NR 1/2009 • WWW.FARNEBOFJARDEN.SE

FOTO: EVELINA SELANDER, LENA JARLGÅRD

Nationalparkernas dag. När Färnebofjärdens nationalpark firade sitt 10-årsjubileum 2008 bjöds det på många olika aktiviteter i parken. Den 24 maj i år är det dags för ett nytt jubileum, då naturvården fyller 100 år.

Naturens år 2009

Kom och njut av Färnebofjärdens nationalpark

Den 24 maj firas Nationalparkernas dag i Färnebofjärdens nationalpark och i hela Europa. På programmet står båtturer längs Dalälven, guidningar, föreläsningar och korvgrillning i vindskydden.

Om du missade förra årets succé, när Färnebofjärdens nationalpark firade sitt 10-årsjubileum, har du en ny chans i år. 2009 är det hundra år sedan riksdagen beslutade om de första nationalparkerna och den första naturvårdslagen. Denna milstolpe för naturvården uppmärksammas med en mängd evenemang, guidade utflykter och andra aktiviteter i fina naturområden.

Hundraårsjubileet kallas Naturens år 2009 och har tillkommit på initiativ från Naturvårdsverket och Kungliga Vetenskapsakademien.

Här i Färnebofjärden har vi ett speciellt firande den 24 maj på Nationalparkernas dag. Vi bjuder på korv och fika i vindskydden vid Tyttbo-Balforsen, Skekarsbo och Sevedskvarn mellan klockan 11 och 14. Missa inte detta tillfälle att besöka nationalparken!

Dessutom erbjuds fågelskådning vid utsiktstornet i Skekarsbo, prova på fiske vid Balforsen och tipspromenad vid Sevedskvarn.

Vid Gysinge håller naturum öppet som vanligt mellan klockan 10 och 17. Under dagen håller Vilt-skadecenter föredrag på temat "Vargen kommer". Det går också båtturer med Svanen (förhandsbokning krävs). Utomhus ordnas lekar och tipspromenader för både vuxna och barn.

För långväga resenärer finns det gott om boende i Gysinge. Boka gärna hos Gysinge vandrarhem, PRO, Färnebofjärdens camping med flera.

Hela programmet för jubileumsdagen den 24 maj hittar du vår hemsida och i naturum.

Jennie Dalethsson

FAKTA NATURENS ÅR 2009

▼ **Naturens år 2009** är en kampanj för att uppmärksamma att den svenska naturvården fyller 100 år. Jubileet uppmärksammas med perspektiv på både historien, nutiden och framtiden. Läs mer på www.naturensar.se.

Utter i parken

▼▲▼ Under den gångna vintern har två uttrar varit synliga i Färnebofjärdens nationalpark. De lät sig villigt fotograferas.

Sidan 2

Populär skola

▼▲▼ Den nystartade skolverksamheten i naturum är mycket populär. Närmare tusen elever har varit med under 2008.

Sidan 4-5

Arbete i naturen

▼▲▼ Lena Jarlgård berättar om sitt spännande arbete som naturvårdare i nationalparken och om hur en dag kan se ut.

Sidan 6

Utter i parken. Under den gångna vintern har två uttrar setts i Färnebofjärdens nationalpark. De lät sig gärna fotograferas när de fångade fisk vid forsarna.

Uttern lät sig gärna fotograferas i parken

Vi fick en fantastiskt vacker vinter i år. Isarna lade sig tjocka över Dalälven och snön täckte skogar och vidder. Spår efter bland annat lo, järv och utter kunde säkerställas. Inte minst blev uttern (*Lutra lutra*) uppmärksammas denna vinter, då många fick möjlighet att se de två uttrar som fiskade, lekte och simmade i forsarna vid Sevedskvarn, Lisslen och Gysinge.

Ofta sågs uttrarna på en snöklädd, isbelagd sten i forsarna, där de rullade sig i snön, för att strax därpå dyka ner i vattnet för att fånga fisk. Små fiskar slukades direkt i vattnet, medan större fångster åts upp på isen.

När uttrar simmar styr de med sin långa svans,

och när de dyker kan de stänga både näsborrar och öronöppningar.

Ännu vet vi inte om de två uttrar som setts i området är i par och snart ska få ungar, eller om det är två nya individer som söker ett eget fiskrikt revir. Uttern bor i gryt nära vattnet och nyttjar gärna gamla bäverhyddor.

Inskickade uttrar till riksmuseet ger indikationer om att uttern föder sina ungar året runt i Sverige.

Uttern är mest nattaktiv men den kan även jaga på dagen under förutsättning att den känner sig ostörd och trygg. Det verkar som att Färnebofjärdens uttrar kände sig trygga, eftersom vi var många som stod vid broarna över

Gysingeforsarna för att få syn på och fotografera uttrarnas förehavanden.

Uttern är en av de arter som drabbades hårt av miljögifter på 1950-talet och som är fridlyst i Sverige. Men den börjar återhämta sig och syns alltmer. Antalet uttrar uppskattas idag till mellan 1 500 och 2 000 individer, det sker en långsam ökning av stammen. Det största hotet mot uttern idag är trafik och nätfiske.

Om du ser en utter, levande eller död, vill naturhistoriska museet få vetskap om din observation, gärna med foto på uttern. Detta för att få en sammanställning av var det finns utter i landet och vad som händer med dem.

Text: Jennie Dalethsson Foto: Anders Öhlund

Så ser du skillnad på uttern och minken

Enklast skiljer du uttern från minken genom att titta på storleken och svansen.

Uttern är dubbelt så stor som minken och svansen är tjockast in mot kroppen. Minkens svans är däremot tunnast mot kroppen och tjockast längst ut. Uttern har fem tår, simhud och klor.

Spillningen läggs synligt på stenar och broar för att markera revir. En dräktig hona eller en hona med ungar, lägger sin avföring i vattnet för att inte röja sin existens. Spillningen innehåller ofta ben och fjäll från fisk och luktar gott (det gör inte minkens avföring).

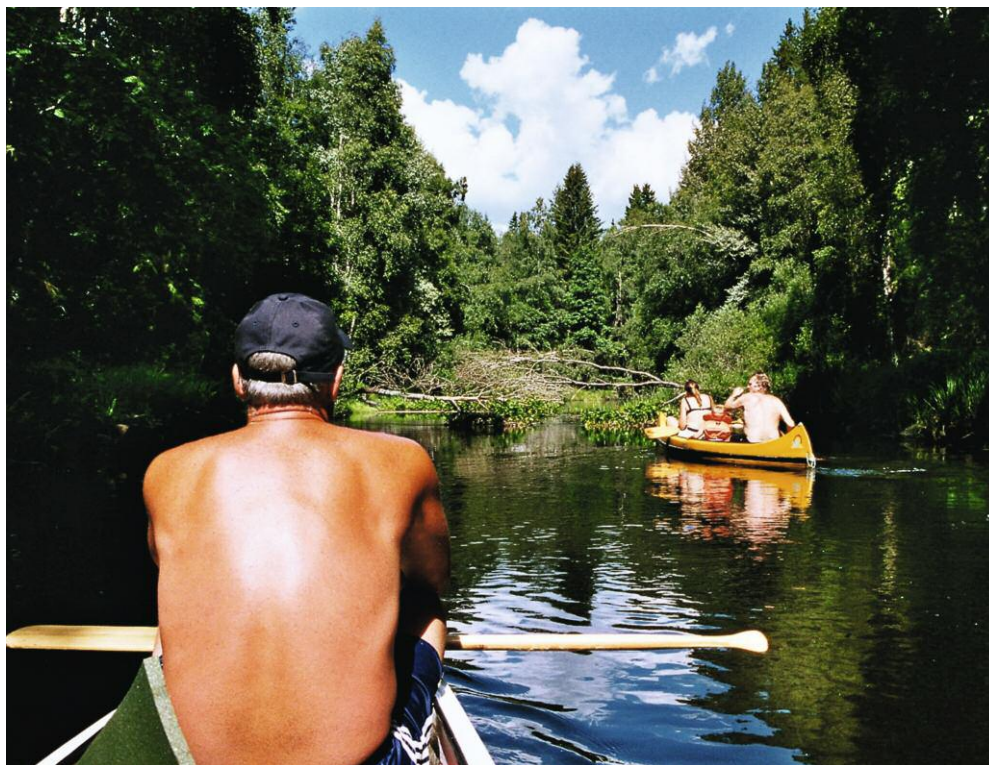
Visste du att pälsen upptar ungefär en tredjedel av utterns hela kroppsvikt?

Om uttern blir blöt ända in mot skinnet, riskerar den att frysa ihjäl. Uttern är mån om att hålla sin päls i gott skick. Den putsar sig noga på särskilt utvalda putsplatser.

Utter på väg ner i vattnet.

Med kanot rakt in i vildmarken

Bäverspaning. En paddeltur i Lillån-Storån innehåller mycket vildmarkskänsla. Bland annat ser du tydliga spår efter bävern, och fågellivet är mycket rikt.

Tyst och stilla glider kanoten fram. Träd och buskar sträcker sig ut över vattnet, så man får ducka för att inte få grenar i ansiktet.

Kanotleden är cirka två mil lång och tar ungefär fem timmar att paddla med rasterna inräknat. Den börjar i sjön Hallaren och slingrar sig sedan norrut via Lillån-Storån för att slutligen nå Dalälven.

Ån är inte så bred och vattnet rinner stilla. Det är en väldigt behaglig paddlingstur.

Paus med korvgrillning

Efter drygt en timme kommer man fram till en gammal stenbro. Här börjar Färnebofjärdens nationalpark och den gamla bron fungerar som en port in i parken.

Ett nybyggt vindskydd står strax norr om bron, här kan det vara lagom med en liten paus. Varför inte grilla korv och avsluta med en kopp kaffe innan det är dags att kliva i kanoten igen för vidare färd in i nationalparken.

På kanotledens vänstra sida är det landstigningsförbud fram till 15 juni, främst beroende på det känsliga fågellivet i området. Men det finns massor av

spår efter andra djur. De tydligaste är nog efter bävern. Bävrarna gillar som bekant att gnaga och fälla träd och den tillplattade vassen avslöjar deras vägar ner till vattnet. Har man otur kan den lilla rackaren ha hunnit fälla en asp över ån – då är det bara att lyfta kanoten.

Lättpaddlat

Det behövs inte någon erfarenhet av att paddla för att ge sig ut på denna lättpaddlade led. Vattnet rinner så stilla att det även går att paddla motströms. När kanotleden börjar närma sig slutet, breddar sig ån allt mer för att slutligen mynna ut i Dalälven.

Du som tänker övernatta i nationalparken ska tänka på att tält bara får sättas upp på angivna platser. Det går också att sova i vindskydden. Kom ihåg att ta med skräpet när du lämnar platsen.

Vi har under åren haft paddlare från många olika länder. En kille som hyrde kanot av oss, hade bland annat paddlat på Nya Zeeland. Han klassade den här kanotleden som en av de bästa han någonsin hade paddlat. Det tycker vi är bra betyg. Tänk att ha så mycket vildmark så nära!

Information om kanotuthyrningen finns på vår hemsida www.ingbogardrunhallen.se.

Text och foto: Lena Videll Larsson

NOTERAT

Entreprenör sökes

▼ Stugorna i nationalparken ska användas antingen för personal i jobbet eller för allmänheten. Torröstugan behövs inte för personalens behov, så nu letar vi efter en entreprenör som är intresserad av att sköta om och hyra ut Torröstugan för korttidsboende. Intresseanmälan lämnas till nationalparkskontoret med personuppgifter och en beskrivning av hur verksamheten är tänkt att bedrivas.

Färnebofjärdens nationalpark
Gysinge bruk, 810 21 Gysinge
telefon 0291-471040.

Märken efter björn

▼ Riv- eller klösmärken går det att hitta på träd efter att björnen klättrat eller vässat klorna. De djupa märkena efter björnens kraftiga klor är svåra att ta miste på. Ofta görs de i kådrika träd som gran och tall. Ibland har björnen även gnuggat sig mot trädet och man kan hitta björnhår som sitter fast i kådan. Detta är ett av björnarnas sätt att kommunicera med varandra.

Annica Forsberg

Vintermyggor

▼ Vintern är inte den mest surrande årstiden, men vissa insekter håller sig aktiva i kylan. De man lättast kan få syn på är vintermyggorna. Det räcker med någon plusgrad för att de ska vakna till liv och utföra sin typiska "vinterdans". Vintermyggorna kan också sitta direkt på snön, även när det är ganska kallt. Till skillnad från stickmyggorna saknar de stickborst och utgör därför inget obehag för oss människor. Larverna lever i översta markskiktet, där de äter multnande växtmaterial.

Ved till brasan. När personal vid nationalparken är ute på tillsyn passar de ofta på att fylla på ved i vindskydden eller göra något annat praktiskt.

Tillsyn i nationalparken prioriteras under 2009

Med jämna mellanrum är personalen i Färnebofjärdens nationalpark ute på tillsyn. Vi kontrollerar både fågelskyddsområdena och de mer välbesökta områdena i nationalparken. På sommaren innefattar det i princip alltid båt, men på vintern är det oftast skidor som gäller. Det kan även hända att vi åker skoter ibland, men då är det oftast något jobb inblandat som skotern behövs till, till exempel att lägga ut ved vid vindskydden. Ibland åker vi skridskor, men det är inte alltid som isarna är så bra till det.

Vad är syftet med tillsynen? Vi kontrollerar att det inte är någon som är inne i fågelskyddsområdena och att föreskrifterna för nationalparken efterlevs. Bland annat går vi runt gränsen och kontrollerar att det inte går in skidspår eller andra spår i områden där det är beträdnadsförbud.

Hittar vi något då? Det är väldigt årstidsberoende. På vintern är det sällan något som hänt, det kan vara något skoterspår vi ser ibland, vilket är förbjudet för besökarna. Det kan vara svårt att veta att fågelskyddsområdena vid Sissudd och Tinäset också innefattar vikarna, inte bara land. Men överlag är vinterbesökarna i Färnebofjärden jätteduktiga på att veta vad man får och inte får göra.

När sommaren kommer blir det lite annat. Det är en hastighetsgräns för båttrafiken på 12 knop och det är förbjudet att åka vattenskidor och vattenskoter här, något som en del har lite svårare att följa.

I år har länsstyrelsen fått regeringens uppdrag att bedriva en grundlig tillsyn, så i år kommer vi vara ute extra mycket.

Text: Anna Jansson Foto: Nationalparksförvaltningen och Kjell Gustavsson

Rovdjursfunderingar runt ett äkta björnkranium. Från vänster: Vad äter en björn? Hur klarar björnar vintern?

Skolverksamheten i naturen tusen elever

Den nystartade skolverksamheten i naturen är mycket populär. Närmare tusen elever kom till Gysinge tillsammans med sina lärare för att vara med under 2008.

Naturen runt Gysinge är mycket lämpad för skolverksamhet. Mötet med fåren på Herrgårdsholmen blir ofta spännande för de mindre barnen. Granön med den mäktiga eken på norra udden ger barnen en fin känsla för naturen här runt fjärdarna. Gräsytorna runt naturum

m. Frågorna är många när åk 5-6 från Jernvallsskolan, Sandviken och läraren Gunilla Maria Levinson möts. Är björnar farliga?

Skolverksamheten samlade elever under 2008

använder vi till lekar och uteklassrum. Vi har även skollokaler inomhus, men det är den direkta kontakten med vår natur som vi i första hand önskar att eleverna ska få uppleva.

Arbetar med teman

Aktiviteterna varierar allt efter elevernas ålder, väder och önskemål från klassens lärare.

Vi arbetar oftast med olika teman. Tema rovdjur och Tema naturen i Färnebofjärdens nationalpark är båda lika populära. Ett nytt tema som vi började arbeta med

under vårvintern 2009 är Spår av djur i Färnebofjärdens nationalpark.

Skolverksamheten bedrivs för grundskolan från förskolan och till och med 6:an som halvdagsprogram. Det är kostnadsfritt att delta med klassen i vår skolverksamhet. X-trafik har billiga biljetter efter klockan nio på morgonen för de som bor i X-trafikområdet. Grillplats med ved finns här på Kvarnön.

Vi förbereder oss för framtiden och hoppas att många klasser kommer under hela året. Välkommen att göra en förhandsbokning redan nu.

Gunilla Maria Levinson

FOTO: JENNIE DALETHSSON

Mönster. Granbarkborren bygger gångar under trädets bark. I dessa gångar sker parningen och där lägger även honan sina ägg.

Ny forskning om granbarkborre

▼ Forskaren Pär Olof Hedgren har under 2007-2009 gjort en studie i Färnebofjärdens nationalpark för att se om de granar som blivit ringbarkade och fällda i svämskogen hyser mycket av den fruktade åttatandade barkborren (vanlig granbarkborre).

Det visar sig att det finns väldigt lite av den vanliga granbarkborren. Det beror på att de inte gillar granar som vuxit snabbt på näringsrik mark och fått en slät bark. De vill däremot ha långsamväxande granar med en tjock och skrovlig bark. Det som istället finns här är den dubbelögade bastborren som gärna lever på nyligen döda granar.

Om man jämför de båda arterna kan den vanliga granbarkborren vid för den gynnsamma förhållanden vara en allvarlig skadegörare. Men den dubbelögade bastborren angriper bara levande träd om det är mycket gynnsamma förhållanden för den och om det finns levande träd som mår dåligt av extrem torka eller värme. Den räknas alltså inte som skadegörare för skogen.

Sedan tidigare är kopplingen till granens diameter välkänd – ju grövre gran desto större förekomst av granbarkborre. Men denna parameter hamnar helt i låv faktorn "barktyp" (slät eller skrovlig). Vid Gysinge är många granar grova, men har ändå en slät bark, som tydligen undviks i cirka nio fall av tio. Man kan alltså planera sina skötselmetoder så man inte gynnar denna borre.

Fällda granar har inte heller attraherat granbarkborren, utan enbart dragit till sig harmlösa arter knutna till sur bark.

Anna Jansson (Källa: Per-Olof Hedgren)

Lena Jarlgård guidar en grupp i Färnebofjärdens nationalpark.

Med naturen som arbetsplats

Lena Jarlgård, naturvårdare i Färnebofjärdens nationalpark, berättar om en arbetsdag i parken och sina tankar om sitt arbete.

Jag åker till Tinäset, ska kontrollera vandringsleder, eldstäder, toaletter och stuga. Går ur bilen och möts genast av tystnaden. Det blåser lite svalt. Jag tar verktyg med mig och börjar vandringsleden ner mot Storån. Här brukar det märkas om vi haft några vandrare som besökt området. Jag ser att älgen har varit här och även grävlingen. Det var de fyrbenta besökarna. Men även tvåbenta besökarna har varit här, jag ser att svampen är plockad.

Det har blåst, och en del äldre träd har fallit. Jag hör fåglar, några snackar ivrigt med varandra. Framme vid ån tar jag sikte mot skyn. Det brukar dyka upp örn här, men inte den här dagen.

Går tillbaka och tar fyrhjulingen till Alderbäcksrör. Vandrar stigen omkring Loberget och Brännberget ner till Lindbergs mossen. Eldplatsen vid Bellmansrör får bli fikaplatz denna gång. Som vanligt är familjen orre i farten. Jag har inte lyckats se hur många barn de har i år. Förra året var det tre ungar.

Sen bär det av ner mot Storån och fram till Östaviken. Här finns det som vanligt orre och tjäder – och spår efter älg. Jag hugger ved till eldplatsen i viken.

Nu ska jag gå min favoritstig. Den går till ett gammalt fåbodställe och det känns som att många tamdjur och hästtransporter har gått på vägen före mig. Det kanske inte alls är så, men i lugnet som finns här kan jag nästan känna och höra kossorna. Jag måste ta reda på vad som funnits här tidigare.

Väl framme vid bilen igen konstaterar jag att ingen uggle har hört av sig. De kommer till våren. Den här gången mötte jag ingen vandrare på två ben. De kommer också till våren.

Nu har det blivit en lång dag med naturen som arbetsplats, med vilda djur som arbetskompisar. Fantastiskt!

Lena Jarlgård

När järven promenerade förbi

Måndagen den 16 mars kom Mattias till jobbet och berättade att han läst i tidningen att det spårats järv i Färnebofjärdens nationalpark. Alla blev exalterade, vilken nyhet! Järv här hos oss...

Vi tog kontakt med länsstyrelsen i Uppsala som bekräftade att de spårat järven ganska långt innan de tappade spåret där isarna var dåliga. Sedan fick vi veta att man sett spår i närheten av Gysinge och då fick vi ju lov att ge oss ut och spåra den en liten bit. Det var mycket svårt för det var många dagar sedan järven gått här och det hade töat. Men ändå. Att få spåra järv bara en liten bit, vilken upplevelse.

Vi har sedan fått veta att det även har setts spår på flera ställen i nationalparken och att själva järven setts i Mehedeby, troligen på väg norrut.

Nu har vi haft alla fyra stora rovdjur på besök i nationalparken och det tycker vi är jättespännande. Men vi är även naturligtvis mycket glada åt de arter som har valt Färnebofjärdens nationalpark som sin fasta boplatz.

Anna Jansson

FOTO: JENNE DALETHSSON (järven är fotograferad vid Nordens Ark)

Oväntat besök. En järv har besökt nationalparken. Järven på bilden är fotograferad vid ett annat tillfälle.

Eken vill ha ljus för att bli gammal

Öppet. Ekar behöver ljus för att kunna bre ut sig och bli riktigt gamla.

Ek är ett ljusälskande träd som gärna breder ut sig. En ek som får stå öppet och ljus kan bli över 1 000 år gammal. Då kan den också vara värd för över 1 000 olika arter. En ek som däremot växer i skogen blir sällan mer än några hundra år gammal och är inte värd för så många arter.

Ekar som har stått öppet, men där det växer upp andra träd in på dem, mår inte alls bra. De grenar som hamnar i skuggan dör efter en tid, rotsystemet minskar och så småningom dör den.

I Färnebofjärden har vi en del stora gamla ekar där det främst har växt upp granar som skuggar dem. För att ekarna inte ska dö i förtid har vi börjat friställa dem som finns i Sevedskvarn. Längs handikappstigen och enkilometersslingan högs ett antal av de granar som skuggar ekarna ner i februari.

Man ska vara lite försiktig med att friställa en ek som är helt skuggad, men här står nästan alla ekar längs med vattnet och har således en sida fri från inväxande träd. De är då inte lika känsliga för uthuggning som ger ett ljusinsläpp och vi har tagit bort de granar som växt på de andra sidorna.

Det kan verka konstigt att i en nationalpark gå in och hugga ner träd. Men vi har krav på oss att bevara många olika miljöer, däribland ekmiljöerna, och därför gör vi sådana åtgärder ibland.

Anna Jansson

Ingen vintermatning av örnarna

Det blev ingen utfodring av havsörn i parken vintern 2008/2009. Skälet är att det inte längre slaktas djur i Uppsala. Det är därför svårt att få tag

på större mängder kött inom rimligt avstånd. Tidigare har cirka fyra ton kött årligen körts ut på åteln.

Ingvar Westman

Full aktivitet i naturum

Spännande aktiviteter i naturum har avlöst varandra under vintern och våren. Resten av året kommer också att bjuda på ett varierat utbud med guidningar, bäversafarier och föreläsningar.

På nationalparkernas dag den 24 maj bjuds besökarna på mängder av upplevelser och aktiviteter.

Nu blickar naturum framåt mot en intensiv period där vi har öppet varje dag till och med september mellan klockan 10 och 17. En ny utställningsdel håller på att iordningställas på övervåningen med information om Sveriges sju hackspetsarter – som alla finns vid nedre Dalälven. Modeller av hackspettarna kommer att sitta i träden utanför naturum, och med hjälp av kikare, hörlurar och fågelbok ska besökarna få information om spettarna.

Aktiviteter under vintern-våren

I februari hade naturum besök av Ing-Marie Persson från Furuviksparken. Hon berättade om sin unika relation med parkens schimpansflock och hur det är att vara en accepterad flockmedlem. Ing-Marie informerade även om den utsatta situationen för primater i Afrika och Asien. Ett föredrag som framkallade både skratt, gråt och eftertanke bland de 84 deltagarna.

I mars arrangerade vi två av våra återkommande ugglekvällar. Förekomsten av ugglor har varit mager denna vinter, främst på grund av brist på gnagare. Vår guide Stig Holmstedt lyckades dock lokalisera en berguv i trakten utanför nationalparken, som visade upp sig en av kvällarna.

Vi har även genomfört en fågelmorgon med

FOTO: KALLE NYREMO

Besök vid naturum. Jennie Dalethsson guidar en grupp besökare i naturum.

Stig Holmstedt. Då sågs bland annat gärdsmyg, rödhake, skogssnäppa och fiskgjusar. Den 26 april berättade Peter Eriksson om sitt långvariga engagemang för igelkottar. På valborgsmässoafton var det liksom tidigare år extraöppet till klockan 21, och då fanns det även möjlighet att delta i en tipspromenad.

Nationalparkernas dag

I maj är det åter dags för våra populära bäversafarier, nämligen onsdagarna 6, 13 och 20 maj. Den 24 maj arrangeras Nationalparkernas dag och då firar naturum tillsammans med förvaltningen av Färnebofjärdens nationalpark att det är exakt 100 år sedan Sveriges första nationalparker bildades.

Jubileet Naturens År 2009 firas under året med en rad olika evenemang och aktiviteter i hela landet. Naturum Färnebofjärden deltar i

Naturens år 2009 genom en särskild aktivitet varje månad. Denna aktivitet är dessutom gratis för besökarna.

På vår hemsida www.farnebofjarden.se finns mer information om nationalparkernas dag och Naturens år 2009. Där finns även uppgifter om kommande aktiviteter under både sommaren och hösten.

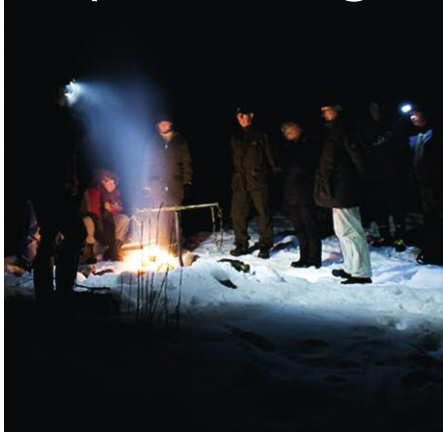
Skolverksamhet

Förra året var det premiär för naturums populära skolverksamhet, där alla skolor i trakten kunde besöka oss. Verksamheten bedrivs både ute och inne, ofta kring olika teman. Under vårterminen kommer vi att ta emot skolor under veckorna 22 och 23.

Varmt välkommen till naturum!

Mattias Halvarsson, föreståndare för naturum Färnebofjärden

Tyst korggrillning och lyssnande i natten

En lördagskväll i slutet av mars anordnades en lodjursexkursion i nationalparken. Guide var Per Blomkvist från Myra Natur som ledde gruppen i typiska lodjursmarker i södra delen av nationalparken.

– Vi kunde se lospå i snön och en lätt översnöad lolöpa vid parkeringen, berättar Per Blomkvist.

Deltagarna fick även känna doften av lodjurets markeringar på dass och vindskydd.

I Lobergskojan, som hade värmts upp

i förväg, låg det broschyrer och kartor framme till varje deltagare. Sedan följde föreläsning och frågor om både lodjur och Färnebofjärdens nationalpark.

Efter fiket var det total tystnad som gällde för alla som vistades utanför Lobergskojan. Tyst korggrillning och förväntansfyllt lyssnande efter minsta ljud.

Deltagarna verkade trots uteblivna brunstläten från lo eller ugglelåten nöjda efter avslutad exkursion, som ingick i Naturens År 2009.

Foto: Leif Gustavsson

En grön mötesplats full av aktiviteter

Gröna Kunskapshuset ligger på Östahalvön invid Färnebofjärdens nationalpark. Det är en mötesplats med många olika aktiviteter.

Här är några exempel på vad du kan göra i Gröna Kunskapshuset:

- Besöka den nya stora utställningen. In- vinning söndagen den 28 juni kl 13.
- Vandra runt i fjärlsträdgården.
- Ta del av bins arbete i en demonstra- tionskupa.
- Titta på foto- och tavelutställningar.
- Få information och material om nationalparken, lederna på Östahalvön och andra besöksobjekt.
- Köpa tavlor, böcker och träskulpturer.
- Boka seminarierum för möten.
- Delta i lärarfortbildningar och skol- aktiviteter för elever (F-år 9).
- Använda husets utrustning för fält- studier.
- Delta i guidade utflykter, bl a kanot- turer i bäverland.
- Hyra kanoter.

Aktiviteter

I samarbete med Naturskyddsföreningen Heby arrangerar vi:

- Söndag 17 maj kl 10. Arbetsdag i fjärlsträdgården.
- I slutet av maj. Kalvnäsens natur- reservat (Tämnaren). Kjell Eklund guidar oss i reservatet. Dag och tid meddelas senare (se hemsidan).
- Söndag 28 juni kl 13. Invingning av utställningen i stora hallen i Gröna Kunskapshuset.
- I slutet av juli. Slätterdag vid Gröna Kunskapshuset. Bo Eriksson lär oss om slätter och ängens växter. Dag och tid meddelas senare (se hemsidan).
- 29-30 augusti kl 13-16. Svamphelg med Bo Eriksson, i Gröna Kunskaps- huset.

Öppettider i sommar

- 13-14 juni, kl 11-15.
- 22 juni-16 augusti, kl 11-15.
- Måndagar stängt.
- 22-23 augusti kl 11-15.
- 29-30 augusti kl 11-16.

Övriga tider och förfrågningar

Tel 0292-432 60, 070-231 56 45.
Mer information finner du på vår hemsida www.gkh.se.

Gruppförändelse till hushåll

Svanenmärkt trycksak på 100% returpapper

Produktion: Journalistgruppen Media 21 • Tryck: Arkpressen maj 2009

AVSÄNDARE:

Länsstyrelsen
i Gävleborgs län
801 70 Gävle

Hackspettar och orrar inventerade i parken

Den vitryggiga hackspetten, numera en av landets sällsyntaste häckfåglar, var så sent som på 1970-talet en inte ovanlig fågel i och kring det område som 1998 blev Färnebofjärdens nationalpark. År 1975-76 häckade cirka tio par här. Alltsedan dess, alltså i 35 år, har stammen inventerats varje vår, framför allt av ornitologer från Järvafältets Ornitologiska Klubb i Stockholm.

Det har varit fråga om stora arbetsuppgifter, årligen cirka 30-40 mandagar, ofta under svåra förhållanden med skidåkning eller vandring på dåliga isar, över blöta myrar och i blockrik benbrytar- terräng. När så varit möjligt har kanoter nyttjats.

Dessa inventeringar har visat en dyster ut- veckling – arten har språngvis minskat i flera etap- per fram till den sista kända häckningen år 1995. Sedan dess har bara enstaka fåglar setts.

Inom ramen för Naturskyddsföreningens Projekt Vitryggig Hackspett har dock försök startats med återinplanering av arten.

Först prövades att sätta ut ungar av vitrygg i bon av större hackspett. Dessa kom antingen från Norge eller Lettland, två länder i vår närhet där arten fort- farande är relativt talrik.

De senaste två åren har dock stora ungar place- rats cirka en vecka i voljär (en stor fågelbur) i om- rådet och därefter släppts ut. Ungarna har antingen kommit från Norge, och hållits i bur en tid på Nordens Ark i Bohuslän, eller fötts där av par i fångenskap.

Förra sommaren sattes fyra ungar ut och den stora framgången kom nu på vårvintern 2009 då två, eventuellt tre, av dem återfanns i nationalparken i samband med de årliga inventeringarna.

Utsättningarna kommer att fortsätta samtidigt som förbättringar av artens miljöer genomförs. Tanken är att utplanterade och fåglar som spontant kommit över från Finland/Ryssland tillsammans ska bilda en ny livskraftig stam vid nedre Dalälven.

Under tiden 23 mars-3 maj i år har även in- ventering av tretåig hackspett och orre genomförts i nationalparken.

Den tretåiga hackspetten föredrar gammal gran- dominerad skog med döda och döende träd och orren vill ha öppna mossar där de kan spela. Båda arterna är listade i EUs Fågeldirektiv som hotade/ missgynnade på europeisk nivå och den tretåiga

FOTO: ANDERS ÖHLUND

Återvändare. Ett arbete pågår för att en livskraftig stam av den vitryggiga hackspetten ska etablera sig i Färnebofjärdens nationalpark. Den senaste kända häck- ningen i området skedde 1995.

hackspetten är dessutom klassad som "sårbar" på den svenska så kallade Rödlistan för hotade arter. Båda arterna har minskat starkt sedan 1970-talet i det område som numera ingår i Färnebofjärdens nationalpark.

Inventeringen pågår fortfarande när detta skrivs, men preliminärt finns det 15-20 par tretåiga hack- spettar i nationalparken. Arten varierar dock en hel del i antal mellan olika år, alltefter tillgång till fram- förallt döda och döende granar.

Beträffande orren är läget fortfarande mer oklart eftersom de bästa spelplatserna ännu inte har hun- nit besökas i gynnsam väderlek. Det skulle dock förvåna om antalet spelande tuppar överstiger 50, vilket i så fall innebär en kraftig nedgång från de 225 tuppar som spelade i ett i och för sig lite större område än själva nationalparken i mitten av 1970- talet.

Stig Holmstedt